

آموزش فداق کودک مهر دستنامه‌ی فارسی آموز ادبیا

دستنامه‌ی مربیان و آموزگاران

مقدمه‌ی دستنامه‌ی فارسی‌آموز ادبی (۱)

بسته‌ی آموزشی خلاق کودک‌محور (برای همه)، شامل کتاب‌های «فارسی‌آموز ادبی» ۱ و ۲ همراه با کتاب‌های کارورزی و کتاب «واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری» است. هدف از نگارش این مجموعه کتاب که با مکمل‌های آموزشی (کارت الفبای تصویری و لوح آموزش الفبا) همراه است، آموزش زبان فارسی از راه ادبیات با پافشاری بر نیروبخشی به مهارت‌های پایه‌ای آموزش کودکان: گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن است.

از این بسته‌ی آموزشی افزون بر ایران، می‌توان در کشورهای فارسی‌زبان - افغانستان و تاجیکستان - نیز برای آموزش کودکان بهره گرفت.

دستنامه‌ای که در دست دارید، برخی از روش‌های کاربرد این بسته را برای آموزش هرچه گسترده‌تر کودکان و ایجاد طبقه‌بندی ذهنی مفاهیم و موضوع‌ها و پیام‌های درس‌ها در مقطع پیش دبستان و دبستان، همراه فعالیت‌های عملی و بازی در بردارد. دست‌اندرکاران این جزوه امید دارند آموزشگرانی که با بسته‌ی آموزشی خلاق کودک‌محور (برای همه) کار می‌کنند، با افزودن پیشنهادها و فعالیت‌های بیشتر که دست‌آورد کار عملی آن‌ها با این دستنامه است، هم بر وزن و بار این دستنامه بیفزایند و هم کار آموزش را بیشتر پیش‌برند.

با آرزوی کامیابی

مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان

۱. آسان آبی

موضوع: کمک به دیگران
فعالیت‌های پیشنهادی:

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی مفهوم کمک و اشکال گوناگون آن، کامل کردن پاسخ‌ها از سوی آموزگار
پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه به نظر آن‌ها چه کسانی در پیرامون‌شان به کمک آن‌ها نیاز دارند؟
کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار
پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آن‌ها به کمک چه کسانی نیاز دارند و از چه کسانی بیشتر از همه کمک می‌گیرند؟

توضیح آموزگار درباره‌ی مناسبت‌های (ملی یا جهانی) که می‌توان در آن روزها به دیگران کمک کرد،
مانند جشن عاطفه‌ها، روز جهانی سالمندان، روز جهانی کودک، روز جهانی معلولین، روز پدر، روز زن
(مادر)، روز جهانی بهداشت و....

تعیین روزی با توافق دانش‌آموزان با عنوان روز کمک، که در آن روز موظف باشند در خانه، مدرسه و
بیرون از خانه به دیگران کمک کنند و درباره‌ی شکل کمک خود در کلاس سخن بگویند.
گردآوری چند زبانزد ساده درباره‌ی کمک از سوی آموزگار و آموختن آن‌ها به دانش‌آموزان: «یک دست
صدا ندارد»،

من، تو، ما

حالا از یک تا صد بشمار

از یک تا صد بر هم بگذار

صد یک، تک تک، از صد بردار

یکها غمگین، خسته، بیزار.

یک تو، یک من، با همدیگر، یک ما هستیم،

صد تو، صد من، تک تک باشیم، تنها هستیم،

تا من با تو، یک ما هستیم، تنهایی نیست،

در تنهایی، خوشبختی نیست، زیبایی نیست.

محمود کیانوش

توجه: هدف از آموزش این شعر، عددآموزی نیست، بلکه تأکید بر مفهوم من (تنها) و ما (با هم) داست.

نقاشی با موضوع کمک

۲. بار و آب

موضوع: پدیده‌های طبیعی (جوّی)، کارکرد، سودمندی‌ها و انواع

فعالیت‌های پیشنهادی:

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی پدیده‌های طبیعی (باد، باران، برف، آب و...) چگونه پیدایش آن‌ها، کامل

کردن و اصلاح پاسخ‌ها، توضیح ساده‌ی آموزگار درباره‌ی این پدیده‌ها

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی کارکرد و سودمندی پدیده‌های طبیعی، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از

سوی آموزگار

نقاشی با موضوع طبیعت

های، ابرها!

دانه زیر خاک

های، ابرها

می شود هَلاک

تِشنه مانده است

دانه نیست خواب

های، ابرها

آب، آب، آب!

ناله می‌کُند:

بَرقتان کجاست؟

های، ابرها

گُنگ و بیصداست؟

رعدتان چرا

راستی خَسِیس

نیستید اگر

خِیسِ خِیسِ خِیسِ

خاک را کنید

محمود کیانوش

***

هوا هوا باد!

پیدا نیست،

اینجا نیست!

کو؟ کو؟ باد!

اینجا،

پیدا،

هوا! هوا باد!

بی رنگی، بی بویی؟

بی چشمی، بی رویی؟

ها؟ ها؟ باد!

سرتا پا، پا هستم،

در گشتم تا هستم.

پا، پا، باد!

محمود کیانوش

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی فصل‌ها و اینکه چه فصلی از سال را بیشتر دوست دارند. کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی فصلی که در آن، این درس به آن‌ها آموخته می‌شود، چگونگی هوا، میوه‌ها، جشن‌هایی که شاید در آن فصل برگزار شود. دادن تکلیف به دانش‌آموزان برای آوردن برگ، شکوفه، گل و میوه‌ی فصلی که در آن، این درس آموخته می‌شود.

دادن تکلیف برای درست کردن کاردستی با مجموعه‌ای که گرد آورده‌اند.

نقاشی از فصل‌ها

باد بهاری

از کوه‌های پربرف

باد بهار پا شد

بر اسب ابر هی زد

کالسکه هوا شد

در باغ هم‌زمان با

انبوه برگ‌ها شد

آویخت بر درختان

بازوی شاخه تا شد

از زور قَلِقَلِکْهَاش

لبهای غنچه وا شد

محمود کیانوش

گردآوری و آموختن چند زبانه‌ی پدیده‌های طبیعی و فصل‌ها و آموختن آن‌ها به دانش‌آموزان: «باد آورده را باد می‌برد» «آب رفته به جوی بر نمی‌گردد» «زمستان رفت و روسیاهی به زغال ماند» آموختن شعری با موضوع پدیده‌های طبیعی

۳. نخودی و نان

موضوع: گرسنگی، نان

فعالیت‌های پیشنهادی:

* پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی چگونگی تولید نان و روند آن، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار و توضیح او درباره‌ی تولید نان، پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی انواع نان و کامل کردن پاسخ‌ها از سوی آموزگار، توضیح او درباره‌ی نان‌های سنتی، محلی، فانتزی. دادن تکلیف به دانش‌آموزان برای آوردن انواع نان‌ها به کلاس (تا پس از پایان درس آن‌ها را با هم به عنوان خوراکی تغذیه بخورند)

* پرسش از دانش‌آموزان که چگونه باید نان را مصرف کرد؟ کامل کردن پاسخ‌ها از سوی آموزگار و توضیح او درباره‌ی مصرف بهینه‌ی نان و توجه دادن آن‌ها به ضایعات نان، بازدید جمعی دانش‌آموزان از نانوائی محله (در صورت امکان) آموزش شعر، خواندن مثل و... درباره‌ی نان (دویدم و دویدم) (گندموکی می‌خوره؟)

* گفت‌وگو درباره‌ی پیشه‌ی نانوائی

* نقاشی با موضوع نان

* گردآوری زبانزدهای ساده درباره‌ی نان از سوی آموزگار و آموزش آن‌ها به دانش‌آموزان.

« این کار (این چیز- این موضوع) از نان شب واجب‌تر است.»

« نانت نبود؟ آبت نبود؟ این کارت چی بود؟»

* پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی مفهوم گرسنگی و کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها و توضیح درباره‌ی

ضرورت رعایت اعتدال در غذا، از سوی آموزگار

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی زبان‌های گرسنگی، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

* گفت‌گو درباره‌ی کودکان گرسنه در ایران و جهان، نشان دادن تصویر آن‌ها به دانش‌آموزان، همراه با تصویر کودکانی که در خوردن افراط می‌کنند، برای مقایسه. پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چگونه می‌توان از گرسنه ماندن این کودکان پیشگیری کرد؟

نقاشی با موضوع گرسنگی

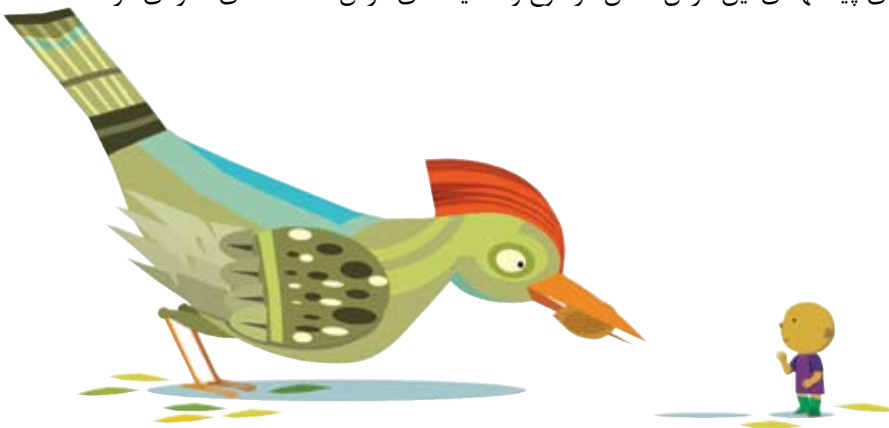
گنجشک و برف

بالای دیوار	گنجشک کوچک
خوشحال و بیکار	می‌خواند آواز
روی زمین را	برف تمیزی
کرده است زیبا	مثل گل یاس
دانه نداری؟	گنجشک کوچک،
لانه نداری؟	آذوقه ای در
خوشحال و سیری	اکنون که بسیار
دانه بگیری	باید سراغ از

گنجشک کوچک،
 شاید بماند
 این برف زیبا
 یک ماه اینجا
 در زیر بالش
 برف درخشان
 هر دانه ای را
 کرده است پنهان
 محمود کیانوش

۴. نخودی و دارکوب

موضوع و فعالیت‌های پیشنهادی این درس همان موضوع و فعالیت‌های درس ۲۱- خانه‌ی نخودی در این دستنامه است

۵. نخودی و چتر

موضوع: سواد

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی زیان‌های بی‌سوادی
 طرح چيستانی با موضوع چتر از کتاب واژه‌نامه‌ی چيستانی- تصويری
 پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی سودمندی‌های سواد، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار
 گفت و گو درباره‌ی مدرسه‌های قدیم یا مکتب‌خانه‌ها
 پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی تفاوت‌ها و همانندی‌های آموزش در گذشته (با استفاده از اطلاعاتی که آموزگار به آن‌ها داده است) و اکنون، و اینکه کدام شیوه‌ی آموزش به نظر آن‌ها بهتر است و چرا؟
 نقاشی با موضوع درس
 آموزش شعر درباره‌ی درس و مدرسه و آموزگار، گردآوری و آموزش زبانزدهای ساده درباره‌ی سواد و مدرسه و آموزگار، از سوی آموزگار و آموختن آن‌ها به دانش‌آموزان: «حسنى به مکتب نمی‌رفت، وقتی می‌رفت، جمعه می‌رفت»
 اجرای نمایشی درباره‌ی مکتب‌خانه با تغییر شکل کلاس به مکتب‌خانه

ا، ب، ج
از راه آمد
آ با کلاهش.
ب کرد قدری
ساکت نگاهش.
آ، دستپاچه،
برداشت از سر
آن را و آرام
انداخت یک بر.
آهسته او کرد
بر ب سلامی
در جیب او بود
از ج پیامی.
لبخند زد و گفت:
من آ آ آییم،
سر سر سر آب،
پای هوایم.
از لُکنتش ب
زد زیر خنده،
یک خنده بد
خیلی زنده.
آ رفت و، ب رفت
آرام در خواب.
بی آب شد آ
ب ماند بی آب.

محمود کیانوش

***

کتاب خوب

من یار مهربانم دانا و خوش بیانم
گویم سخن فراوان با آنکه بی زبانم
پندت دهم فراوان من یار پند دانم
من دوستی هنرمند با سود و بی زیانم
از من مباش غافل من یار مهربانم
یمینی شریف

۶. نَفُوسِ دَرِ بَاغِ اَنَارِ

موضوع: میوه‌ها

آوردن انار از سوی دانش‌آموزان سر کلاس (در صورت امکان از نظر فصل)
پرسش درباره‌ی رنگ، مزه و فصلی که انار به دست می‌آید، شهرهایی که انارهای خوب دارند. کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار
پرسش از آن‌ها درباره‌ی اینکه آیا درخت میوه در حیاط دارند؟ چه میوه‌ای؟ در کدام فصل میوه می‌دهد؟
پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی روند تکامل میوه و توضیح کامل و ساده‌ی آموزگار در این باره.
پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چه میوه‌هایی را می‌شناسند و کدام را بیشتر دوست دارند؟
گفت‌وگوی جمعی درباره‌ی مزه، رنگ، فصل و سودمندی‌های میوه‌ها
نشان دادن میوه‌هایی که دانش‌آموزان برای تغذیه به مدرسه آورده‌اند، گفت‌وگو درباره‌ی سودمندی‌های میوه و زیان‌های زیاده‌روی در خوردن برخی میوه‌ها
آموزش شعری درباره‌ی میوه‌ها یا خواندن کتابی با این موضوع

باغبان

- تَقِّ تَقِّ!

- که در می‌زند؟

- ما، باغبان. کجایی؟

- بگشای در!

- گشودم!

- پس باغبان شمایی؟

- آری، قدم گذارید

بر روی چشم‌هایم.

با میوه‌ی فراوان

در خدمت شمایم.

- به به! چه میوه‌هایی!

ای باغبان دلت شاد.

گفتند و خوب گفتند:

باغت همیشه آباد.

- همراه من بیایید

باغ مرا ببینید.

هر میوه‌ای که خواهید

با دست خود بچینید.

در باغ هر چه دارم
دارم برای مردم
پاداش زحمت من
مهر و صفای مردم
محمود کیانوش

نقاشی از میوه‌ها

گردآوری چند زبازد ساده درباره‌ی میوه‌ها و آموزش آن‌ها به دانش‌آموزان:

« فکر نان کن که خربزه آب است » « هندوانه زیر بغل کسی دادن »

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی جانورانی که می‌شناسند و تفاوت جانور با انسان، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی گونه‌های جانوران (پرنده‌گان- چهارپایان- خزندگان و...)

پرسش از دانش‌آموزانی که جانوری در خانه نگهداری می‌کنند، درباره‌ی چگونگی رفتار و مراقبت از آن،

توضیح آموزگار به دانش‌آموزان درباره‌ی جانوران وحشی و اهلی

آوردن جانورانی بی‌خطر به کلاس و گفت‌وگوی جمعی درباره‌ی آن‌ها

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چه جانوری را دوست دارند و چرا؟

آیا دلشان می‌خواهد به جای انسان آن جانور بودند؟ اگر بله، چرا؟

گفت‌وگوی جمعی درباره‌ی انواع جانور آزاری و پرهیز از آزار دادن جانوران. توضیح آموزگار درباره‌ی

جانوران از دید زیست محیطی: سودمندی‌های آن‌ها برای انسان و دیگر موجودات زمین، شکار، از

بین رفتن نسل برخی از جانوران، معرفی چند جانور ویژه‌ی ایران که در خطر انقراض است، از جمله

یوزپلنگ ایرانی

آوردن تصویر جانوران به کلاس و گفت‌وگو درباره‌ی آن‌ها از سوی دانش‌آموزان، کامل کردن و اصلاح

توضیح‌ها از سوی آموزگار

نقاشی با موضوع جانور

آموزش شعر درباره‌ی جانوران

امید و نور

ای کبوتران شادمان،
در آسمان
بال می زنید و می دوید دور،
دور،
دور.
هر طرف هوا، شما، هوا
شما، رها
پیش رویتان امید هست و نور،
نور.

نام شاعر؟؟؟؟

***

مورچه

دویدم و دویدم
به مورچه ای رسیدم
حال او را پرسیدم،
حالش بد بود، فهمیدم
اوقات او تلخ بود
دنبالش یک مَلَخ بود
او از ملخ می ترسید
می ترسید و می لرزید
ملخ دستی به سر زد
آن وقت پرید و پر زد
ای مورچه نازنازی،
بیا بریم به بازی!
رفتی؟ رفتی پی کار؟
برو، خدا نگهدار؟

نام شاعر؟؟؟؟

گردآوری و آموزش زبانزدهای ساده درباره‌ی جانوران و آموزش آن‌ها به دانش‌آموزان از سوی آموزگار:
« گاوان و خران بار بردار به زآدمیان مردم آزار»
« خودش را به موش‌مردگی می‌زند»
درست کردن روزنامه‌دیواری با نام و نقاشی جانوران

۷. نخودی و مامان موشه

موضوع: دوستی و کمک به دیگران

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی دوستی و مفهوم آن، و اینکه چند دوست در مدرسه و محله‌شان دارند؟
چرا آن‌ها را برای دوستی انتخاب کرده‌اند؟

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا می‌توانند بدون داشتن دوست در مدرسه و محله وقت خود را به خوبی بگذرانند؟ اگر بله چرا؟ و اگر نه، چرا؟

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه وقتی با دوست‌شان اختلاف پیدا می‌کنند، چگونه رفتار می‌کنند؟ توضیح آموزگار درباره‌ی لزوم مدارا تحمل دیگران و حل اختلاف از راه‌های مسالمت‌آمیز

نقاشی با موضوع دوست و دوستی

گردآوری چند زبانزد ساده و آموزش آن به دانش‌آموزان

« دوستی خاله خرسه

دشمن دانا بلندت می‌کند بر زمینت می‌زند نادان دوست

اجرای نمایشی با موضوع دوستی

تعیین روزی با توافق دانش‌آموزان به عنوان روز « دوستی » که در آن روز هیچ‌کدام از دانش‌آموزان کلاس با هم قهر نباشند، همه با هم آشتی کنند و دعوا نکنند.

۸. نخودی و گیلاس

موضوع: چاره‌اندیشی برای حل مشکلات، مهارت‌های زندگی

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه در روزی که این درس داده می‌شود یا در هفته‌ی گذشته چه مشکل مهمی (از نظر آن‌ها) پیش آمده است و چگونه با آن مشکل روبه‌رو شده‌اند؟

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه بزرگترین مشکلی که ممکن است برای آدم پیش بیاید، از نظر آن‌ها چیست؟
پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا بهتر است با زور به مبارزه با مشکل رفت یا با فکر و تدبیر یا هر دو؟

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه وقتی برای‌شان مشکلی پیش می‌آید، با چه کسانی درباره‌ی آن‌ها حرف می‌زنند و از چه کسانی کمک می‌خواهند؟

صحبت آموزگار با دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه همیشه افزون بر مشورت با دیگران (که باید قابل اعتماد و خوب باشند) و کمک گرفتن از آن‌ها برای حل مشکلات، خودشان هم باید به فکر چاره باشند و امید و بردباری‌شان را از دست ندهند.

گذاشتن نوار «خروس زری، پیرهن پری» در کلاس (در صورت امکان) که

درو نمایه‌ای همچون درس «نخودی و گیلاس» دارد، یا پیشنهاد گوش

کردن به آن در خانه به دانش‌آموزان

نقاشی با موضوع مشکلات

۹. نفوس در تاریکی

موضوع: ترس

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی پدیده ترس، اینکه آن‌ها از چه می‌ترسند و چرا؟ پرسش و گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی راه‌های مقابله با ترس. اصلاح و کامل کردن پرسش‌های دانش‌آموزان و گفت‌وگو درباره‌ی پدیده‌ی ترس ناشی از جهل (ناشناخته بودن پدیده‌هایی مانند تاریکی برای بچه‌ها که باعث ترس آن‌ها می‌شود) و ترس عاقلانه گوشزد کردن معلم به دانش‌آموزان درباره‌ی لزوم گفت‌وگو از ترس‌های‌شان با آموزگار، والدین، مشاور یا بزرگ‌ترهای قابل اعتماد

در صورت امکان استفاده از مشاوره‌ی روان‌شناسی و مشاوران در مرکز نگهداری یا مدرسه‌های کودکان، گفت‌وگو با پدران و مادران با حضور روان‌شناسان مشاور درباره‌ی ترس‌های کودکان‌شان برای غلبه‌ی آن‌ها بر ترس، خواندن داستانی کودکانه درباره‌ی ترس. مدرسانی به کودکانی که دارای ترس مزمن اند (به سبب وضعیت خانوادگی و آزارهای اعضای خانواده) نقاشی از پدیده‌هایی که بچه‌ها را می‌ترسانند. اجرای نمایشی با موضوع ترس‌های خرافی و بیهوده در صورت ترس از جانوران یا پدیده‌های طبیعی، ترتیب دادن برنامه‌هایی جالب و گیرا برای آشنایی بیشتر آن‌ها با جانوران و موضوع‌هایی که از آن‌ها می‌ترسند.

۱۰. چشم چشم بی‌آبرو

آشنایی با بازی‌ها و سرگرمی‌ها تکلیف به دانش‌آموزان برای کشیدن تصویر یک آدم با خواندن دسته جمعی این شعر، جمع‌آوری نقاشی‌ها و نصب آن‌ها روی دیوار کلاس. سپس گفت‌وگو درباره‌ی وظیفه و کارکرد هر کدام از این اندام‌ها (چشم، ابرو، بینی، دهان) و بهداشت آن‌ها پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی ترانه‌بازی‌های دیگری مانند «عمو زنجیرباف» و بازی دسته جمعی آن در فضای باز، «گرگم و گله می‌برم، بازی انگشت‌ها (من من کله‌گنده) و بازی‌های دیگری از این دست که ممکن است در روستا، شهر یا کشور دانش‌آموز رایج باشند.

۱۱. نخودی سیب زمینی دوست

موضوع: تغذیه

گفت و گو با دانش‌آموزان درباره‌ی غذا: غذاهای محلی که آن‌ها می‌خورند، غذایی که بیشتر از همه دوست دارند.

پرسش از آن‌ها درباره‌ی اینکه آیا می‌توانند غذا بپزند؟ چه غذایی؟ گفت‌وگو درباره‌ی سودمندی‌ها و ضرورت تغذیه‌ی درست و اینکه این موضوع یکی از حقوق کودکان در پیمان نامه‌ی جهانی حقوق کودک است. پیدا کردن راز درس (بزرگ شدن نخودی و سپس دستمال پیچ‌شدن و کوچک شدنش) چرا چنین اتفاقی می‌افتد؟

۱۲. نخودی و نیش زنبور

موضوع: آشنایی با جانوران

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی ویژگی‌های زنبور (جانور، حشره، چگونگی زندگی، درست کردن عسل، صدا، شکل، وسیله‌ی دفاعی (نیش)، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار نقاشی با موضوع زنبور

خواندن شعری درباره‌ی زنبور خواندن داستانی با شخصیت زنبور گردآوری زبانه‌د با موضوع زنبور و آموختن آن به دانش‌آموزان: « دست در لانه‌ی زنبور کردن»

۱۳. نخودی با نمک

موضوع: بازیگوشی و شیطنت‌های کودکان

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی شیطنت‌هایی که در خانه، مدرسه و محله می‌کنند و علت آن‌ها، گفت‌وگو درباره‌ی شوخی و طنز و محدوده و جای شوخی و مخاطبان آن پیشنهاد به دانش‌آموزان برای استفاده از شوخی و طنز به جای دعوا و کتک‌کاری برای حل مشکلات میان خودشان

گردآوری چند شوخی «با نمک» متناسب با سن و سال و موقعیت دانش‌آموزان و بازگویی آن‌ها در کلاس از سوی دانش‌آموزان

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی پدیده‌هایی که در این درس وجود دارند:

کودک، کدو، کبک، نمکدان، آش، کوله و طبقه‌بندی هر کدام (انسان، گیاه، جانور، ابزار خانه، غذا، کمک‌افزار)

گردآوی زبازند یا ضربالمثل درباره‌ی نمک و نمکدان از سوی آموزگار و آموختن آن به دانش‌آموزان:
 «نمک خوردن و نمکدان شکستن» «دستم نمک ندارد» «آشپز که دو تا شد، آش یا شور
 می‌شود یا بی‌نمک»
 نقاشی با موضوع شیطنت و بازیگوشی

اَخم نُنْگن!

خالی از گل و گیاه می‌شود.	کودکم،
جانِ من، که آسمانِ صاف بود،	چهره‌ات
ابر می‌شود، سیاه می‌شود.	آسمانِ آبی من است.
باز شو، شکفته باش.	نازنین،
مثل روی آفتاب و روی ماه.	خنده‌ات
کودک عزیز من، بخند:	صبح آفتابی من است.
قاه، قاه، قاه! قاه، قاه، قاه!	اَخم می‌کنی و باغِ سینه‌ام

محمود کیانوش

***

شادی باید کرد

با رقصش در رود	شادی باید کرد!
شاد و آزاد است.	شادی باید کرد!
شادی باید کرد!	گلها بر شاخه
شادی باید کرد!	خندان و شادند.
بر گلها زنبور	گنجشکان در باغ
گردد با شادی.	شاد و آزادند.
او را دنیا داد	شادی باید کرد!
شادی، آزادی.	شادی باید کرد!
شادی باید کرد!	پاک و روشن آب
شادی باید کرد!	در چشمه شاد است.

محمود کیانوش

۱۴. نهدوی و بز و اردک

موضوع: آشنایی با جانوران   آشنایی با کتاب و ادبیات
پرسش و گفت‌وگو درباره‌ی پدیده‌ها و موجوداتی که در این درس وجود دارند و طبقه‌بندی آن‌ها: رود (پدیده طبیعی) بز و اردک (جانور چهارپا- پرنده)
پرسش در این باره که کدام یک از دانش‌آموزان در خانه جانوری نگهداری می‌کنند؟ اگر جواب مثبت است، چه جانوری و چرا؟
پرسش درباره‌ی سودمندی‌های جانورانی که در درس معرفی شده‌اند، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار
گفت‌وگو درباره‌ی داستان، سودمندی‌ها و ارزش آن، کتاب و کتابخوانی و ادبیات، پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه کدامیک داستانی بلدند؟ آن را کجا شنیده‌اند؟ اگر می‌توانند، بازگو کنند.
خواندن کتاب داستانی کوتاه با شخصیت‌های جانوری
خواندن شعری با موضوع جانوران
نقاشی با موضوع جانوران   گردآوری زبانزد با موضوع جانور و آموختن آن به دانش‌آموز

کتاب

ای هم‌زبان خاموش،
با من نشسته تنها،
بی گفتگو، هزاران
حرف خوشت به لبها،
من چشمم و تو حرفی،
گویای بی زبانی،
آموزگار و یاری،
همراه مهربانی.
دنیای تو بزرگ است.
هر کس که با تو آید،
هر برگ تو به رویش،
صد گونه در گشاید.
تو نور روشنایی،
تو گلشنی و باغی،
در دست من کتابی،
در پیش من چراغی.

پروین دولت آبادی

آشنایی با بازی‌های سنتی و شناساندن آن‌ها پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه کدام یک از آن‌ها بازی تاپ‌تاپ خمیر را بلدند. اگر دانش‌آموزان غیر ایرانی‌اند، آیا بازی‌ای شبیه به تاپ‌تاپ‌خمیر دارند و اگر بله، درباره‌ی آن توضیح بدهند. اختصاص وقتی برای بازی تاپ‌تاپ خمیر در کلاس معرفی بازی‌های جمعی دیگری مثل «لی لی لی لی حوضک»، «عمو زنجیرباف»، «آتل‌متل» و یاد دادن آن‌ها به دانش‌آموزان برای آشنایی با بازی‌های سنتی. (در این زمینه آموزگار می‌تواند از کتاب «راهنمای بازی‌های ایران» انتشارات یونسکو و دفتر پژوهش‌های فرهنگی نوشته‌ی ثریا قزل‌ایاغ و نیز جلد اول مجموعه‌ی «تاریخ ادبیات کودکان ایران» فصل ادبیات شفاهی) بهره بگیرد.

بازیچه‌های بچه‌ها

آی بادبادک!

آی جغجغه!

آی فرفره!

بازیچه دارم، بچه‌ها،

آی بچه‌های کوچ‌ها!

بازیچه‌های رنگ رنگ،

ارزان و زیبا و قشنگ!

آمد دوباره پیرمرد

آن پیرمرد دُوره گرد.

با آن نگاه مهربان،

آن پیرمرد خوش‌زبان

گوید برای بچه‌ها

حرفی از آن بازیچه‌ها:

آی جغجغه، فریاد کن!

این بچه‌ها را شاد کن

آی فرفره، چَرخی بَرَن!

رقصی بکن در دست من!

آی بادبادک،

پرواز کن، بالا برو!

آزاد و بی پروا برو!

پروین دولت آبادی

۱۶. نفودی و گاو و دیوسیه

موضوع: زنجیره‌ی پیوند و نیاز موجودات به هم، مفهوم آموزی (بزرگ تا کوچک) پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی آنچه از این درس فهمیده‌اند، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار، توضیح او درباره‌ی نیاز موجودات روی کره‌ی زمین به هم برای ادامه‌ی زندگی، (نیاز انسان به جانوران و گیاهان، نیاز جانوران به گیاهان، ضرورت وجود جانوران برای ادامه‌ی زندگی گیاهان با آوردن مثال) توضیح ساده‌ی مفهوم چرخه‌ی طبیعت به دانش‌آموزان، بسط و گسترش بحث به موضوع محیط زیست و لزوم حفظ آن.

پرسش از دانش‌آموزان که چرا هر کدام از شخصیت‌های این درس: نخودی، گربه، گاو. برای خیس نشدن به دیگری پناه می‌برند؟ بسط و گسترش پاسخ‌ها به مفاهیم کوچک و بزرگ و پرسش از دانش‌آموزان برای نام بردن چیزهای کوچک و بزرگ پیرامون خود پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی دیو و اینکه آیا این موجود خیالی است یا واقعی توضیح کوتاهی درباره‌ی دیو و نقش آن در افسانه‌ها، خواندن افسانه‌ای که دارای شخصیت دیو است در کلاس نقاشی با موضوع دیو

۱۷. کتاب خواندن نفودی

سوادآموزی - کتابخوانی

۱. پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چرا سواد برای ما لازم است و کسانی که سواد ندارند با چه مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند؟ کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار
۲. پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی انگیزه‌ی آن‌ها برای سوادآموزی و دشواری‌هایی که برای سوادآموزی دارند

۳. پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی چگونگی و ویژگی‌های کتاب درسی و نظر آن‌ها درباره‌ی فارسی آموز ادبی

۴. پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چرا کتاب خواندن برای ما لازم است، آیا کسی برای آن‌ها کتاب می‌خواند؟
۵. پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی موضوع کتاب‌هایی که دوست دارند برای آن‌ها بخوانیم

۶. خواندن کتاب کوتاهی برای دانش‌آموزان در کلاس توضیح ساده درباره‌ی مکتب‌خانه‌ها

۱۸. نفوسِ زرکوپه

موضوع: زباله، محیط‌زیست حفظ محیط‌زیست

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه زباله چیست (هر چیز زاید و دور ریختنی) و چرا نباید در خانه و کوچه و خیابان زباله بریزیم.

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا می‌توان از زباله‌ها استفاده کرد؟ بسط و گسترش پاسخ‌ها به موضوع بازیافت و توضیح ساده درباره‌ی آن با مثال کاغذ و بازیافت آن

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آن‌ها چگونه می‌توانند به کمتر شدن زباله‌ها کمک کنند.

تعیین روزی برای پاکسازی کلاس، آموزشگاه یا فضای آموزشی از زباله‌ها از سوی دانش‌آموزان و ادامه‌ی آن به شکل ادواری (هفتگی - ماهانه یا ...)

آموختن شعرهایی با مضمون طبیعت و دوستی با طبیعت، برای برانگیختن علاقه‌ی دانش‌آموزان به طبیعت و حفظ آن از آلودگی.

خواندن کتاب «جادوگر دهکده سبز» از انتشارات فنی ایران، برای جلب توجه کودکان به زیان‌های آلودگی‌های ناشی از ریختن زباله.

اجرای نمایشی با موضوع حفاظت از محیط‌زیست.

گذاشتن ظرف یا سطلی برای ریختن کاغذهای باطله و تحویل آن به سازمان بازیافت برای عادت دادن دانش‌آموزان به صرفه‌جویی در کاغذ.

گلها

گلها را من

می بینم گل می گویم گل

می چینم گل می بویم گل

می دانم گل می خوانم گل

اما هر یک

از این گلها دارد نامی

نامی زیبا با پیغامی

از رویی خوش از بویی خوش

محمود کیانوش

***

درخت

من چیستم که بی من

دنیا صفا ندارد

هر جا که من نباشم

آب و هوا ندارد

از خاک در می آیم

یک تن، هزارها دست

انگشتهای پایم

بیش از هزارها هست

پایم به سینۀ خاک

دستم بر آفتاب است

در این جهان خوراکم

خاک و هوا و آب است

هم جان آدمیزاد

هم شادی زمینم

با خرمی و سبزی

آبادی زمینم

محمود کیانوش

۱۹. نفودی آتش نشان

موضوع: آشنایی با پیشه‌ها، آموزش موارد ایمنی

گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی چگونگی ایجاد حریق و آموزش چند مورد ایمنی ساده برای پیشگیری از آتش‌سوزی

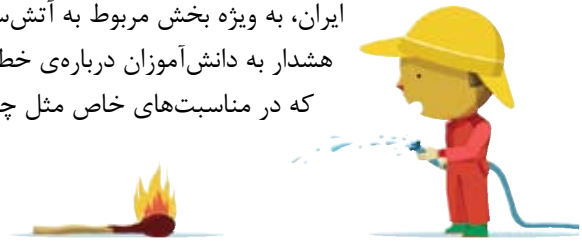
پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چه کسانی مسئول خاموش کردن آتش‌اند؟

دادن شماره‌ی تلفن آتش‌نشانی به دانش‌آموزان برای موارد لازم (۱۲۵)

توضیح درباره‌ی کار آتش‌نشان و اهمیت کار او و لزوم احترام به همه‌ی پیشه‌ها

خواندن کتابی با موضوع آموزش موارد ایمنی به دانش‌آموزان، مانند «ایمنی دایناسورها» از انتشارات فنی ایران، به ویژه بخش مربوط به آتش‌سوزی.

هشدار به دانش‌آموزان درباره‌ی خطرهای استفاده از مواد آتش‌زا، به ویژه موادی که در مناسبت‌های خاص مثل چهارشنبه‌سوری از آن‌ها استفاده می‌شود.

۲۰. نفوس، برف و آدم‌برفی

موضوع: فصل‌ها

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی نام فصل‌ها، نام فصلی که این درس در زمان آن داده می‌شود، ویژگی‌های هر فصل، آب و هوا، میوه‌ها و پوشاک، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه هر یک چه فصلی را دوست دارند و چرا؟

توضیح به دانش‌آموزان درباره‌ی بازی‌هایی که در فصل‌های سرد می‌توان کرد، همچون درست کردن آدم‌برفی در زمستان، یا بازی‌های جمعی در جاهای سر پوشیده مثل تاپ‌تاپ خمیر، اتل مثل توتوله که در فصل پاییز هم می‌توان آن‌ها را انجام داد.

و بازی‌های فصل بهار مثل عمو زنجیرباف که نشانه‌ها و شخصیت‌های آن ویژه‌ی فرا رسیدن فصل بهارند. بازی‌های فصل تابستان، مثل الک دولک، گرگم به هوا، گرگم و گله می‌برم و بازی‌های دیگری که می‌توان برای آموزش آن‌ها از کتاب «راهنمای بازیهای ایران» ثریا قزل‌ایاغ از انتشارات یونسکو و پژوهش‌های فرهنگی، استفاده کرد.

در صورتی که درس در فصل زمستان داده می‌شود، دانش‌آموزان می‌توانند به کمک هم آدم‌برفی‌هایی در حیاط مدرسه یا آموزشگاه درست کنند.

نقاشی با موضوع فصل‌ها

برف

از خانه ابر	بیرون می آیی	از روشنایی	رنگ امیدی
در آسمانها	پر می گشایی	بر کشتزاران	فرش سپیدی
مثل ستاره	مثل فرشته	هم می درخشی	مانند الماس
یا دانه دانه	یا رشته رشته	هم نرم هستی	مثل گل یاس
رقصان می آیی	شاداب و چالاک	نام تو برف است	اما خودت آب
تا خوش بخوابی	بر دامن خاک	فرزند دریا	همرنگ مهتاب

محمود کیانوش

زمستان

خورشید از ما چه دور شد
برف و باران شروع شد
این بچه های شیطان
میان برف و باران
ساختند گلوله برفی

زدند به آدم برفی
می گذرد زمستان
سرما و برف و باران
برفهای روی کوهها
می روند توی رودها
آبهای توی دریا
می روند سوی دریا
بهار آید و دنیا

شود دوباره زیبا
زمستان رفت
خورشید زلف طلایی
که آن بالا بالایی
آفتاب کن و آفتاب کن
برفهای کوه را آب کن
بتاب بر روی گلها
رو سبزه های زیبا
از شاخه دانه دانه
سر می زند جوانه
بگو که رفت زمستان
گل آمده به بستان
پروین دولت آبادی

۲۱. خانه‌ی نخودی

موضوع: خانه - ویژگی های یک خانه مناسب

پرسش از دانش آموزان درباره‌ی معنای خانه (جای اقامت، زندگی و استراحت) و ویژگی های آن، کامل کردن و اصلاح پاسخها از سوی آموزگار
توضیح ساده درباره‌ی شکل های مختلف خانهها بسته به طبیعت و آب و هوای جایی که خانه ساخته می شود.
پرسش از دانش آموزان درباره‌ی علت مناسب نبودن خانه‌ی نخودی، کامل کردن و اصلاح پاسخها از سوی آموزگار
توضیح ساده درباره‌ی لزوم مقاوم سازی خانهها در برابر سیل، زلزله، آتش سوزی و...
پرسش از دانش آموزان درباره‌ی اینکه نداشتن سرپناه و خانه چه دشواری هایی برای آدمها پیش می آورد، کامل کردن و اصلاح پاسخها از سوی آموزگار
پرسش از دانش آموزان درباره‌ی اینکه آیا به جز آدمها، موجودات دیگر هم به خانه احتیاج دارند؟ چرا؟

خواندن ماده‌ی مربوط به مسکن از پیمان نامه‌ی جهانی حقوق کودک برای دانش آموزان
نقاشی با موضوع خانه‌ی دلخواه

خانه من

چمنی هست و گلی	خانه ای ساخته ام
جویباری است روان	از مقوای سفید
کاغذی خانه من	دارد آن پنجره ای
حرف فردای من است	تا بتابد خورشید
روشنی باید مهر	همه دیوار اتاق
هر کجا جای من است	رنگ شادان دارد
خانه باید آباد	جای آتشدانی
خانه باید روشن	به زمستان دارد
خانه باید آزاد	بستری هست تمیز
تا بود خانه من	که توان خفت بر آن

پروین دولت آبادی

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی نشانی خانه‌ی هر کدام و لزوم یادگیری نشانی خانه‌های‌شان.

۲۲. نفوس و نوک خروس

موضوع: جانوران و بازی زبانی

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی ویژگی‌های خروس (پرنده، اهلی، گیاهخوار، شکل و صدا و غذای آن) و اینکه آیا هیچ‌کدام از آن‌ها مرغ و خروس در خانه دارند و اگر بله، چگونه و چه کسی از آن‌ها مراقبت می‌کند. کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

گفت‌وگو درباره‌ی بازی زبانی این درس: خودی و نخودی و ترتیب دادن بازی‌ای شبیه این بازی زبانی در کلاس، برای نمونه: «چمنی یا که منی؟» «سبدی یا که بدی؟» «کتابی یا که تابی؟» «خورشیدی یا مهشیدی؟»

این بازی به یادگیری بخش‌بندی واژه‌های هم پایان کمک می‌کند.

آواز خروس

وقتی که شب سحر شد،	خورشید خانم که خسته بود
خروس از آن خبر شد،	رفت پشت آن کوه کبود
قوقولی قوقو را سر داد	هلال ماه، ابرو کمان،
به بچه‌ها خبر داد:	نشست کنار آسمان.
کی خواب، کی بیدار است؟	ستاره‌ها دور و برش
صبح شده، وقت کار است.	الماس می‌ریختند به سرش.

پروین دولت آبادی

نقاشی با موضوع پرندگان اهلی
گذاشتن نوار خروس زری، پیرهن پری در کلاس
آموزش زبانزدی با موضوع خروس: خروس بی محل

۲۳. قاشقِ نفودی

موضوع: آداب غذا خوردن
پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی آداب غذا خوردن، وسایل غذا خوردن و...، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

روایت حکایت مهمانی لک‌لک و روباه، از کلیله و دمنه، از سوی آموزگار که لک‌لک بنا به عادت غذا خوردن خود، در مهمانی، غذای روباه را در ظرفی گود می‌ریزد و روباه نمی‌تواند چیزی بخورد. بنابراین روباه هم در مهمانی خود، برای لک‌لک در ظرفی تخت غذا می‌ریزد و لک‌لک نمی‌تواند چیزی بخورد. گفت‌وگو درباره‌ی این حکایت و رسیدن به این نتیجه که هر غذایی و هر موجودی به ابزار غذاخوری ویژه‌ی خود نیاز دارد.

نقاشی با موضوع: یک وعده غذا در خانه (که در آن وسایل، خه، د، غذا هم نشان داده شده)
طرح چیستان با موضوع قاشق با استفاده از کتاب «
اژدهامه‌ی چیستانی - تصویری»

۲۴. دوچرخه‌ی نفودی

موضوع وسایل بازی. ایمنی

گفت‌وگو درباره‌ی وسایل بازی برای کودکان، پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه کدام وسایل بازی را بیشتر دوست دارند و چرا؟ کامل کردن و بسط پاسخ‌ها به وسایل بازی خوب و بد، مثل تفنگ و دیگر بازیچه‌های جنگی که بهتر است به زبان‌های آن‌ها آگاه باشند، چون این ابزار به شکل واقعی‌شان برای کشتار مردم در جنگ‌ها به کار می‌روند.

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا دوچرخه‌سواری دوست دارند؟ کامل کردن و بسط پاسخ‌ها به سودمندی استفاده از دوچرخه برای ورزش، جلوگیری از آلودگی هوا، صرفه‌جویی در انرژی و...

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه بیشتر با چه بازیچه‌ها و ابزار بازی، بازی می‌کنند؟ آیا هرگز برای خودشان بازیچه‌ای درست کرده‌اند؟ اگر بله، می‌توانند آن‌ها را به سر کلاس بیاورند و به دیگر

دانش‌آموزان نشان دهند، یا اگر مایلند به شکل گروهی بازیچه‌هایی درست کنند و به سر کلاس بیاورند.
گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی موارد ایمنی در بازی‌ها
نقاشی با موضوع بازی
آموزش شعر با موضوع بازی
آموزش زبانزد با موضوع بازی: «بازی بازی، با دم شیر هم بازی؟» «این کار، کار بازی نیست» طرح
چیستانی درباره‌ی دوچرخه با استفاده از کتاب واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری»

۲۵. نفودی در دریا

موضوع: آشنایی با پدیده‌های طبیعی، پیشه‌ها
طرح چیستانی با موضوع دریا با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری
گفت‌وگو درباره‌ی دریا، جانوران، گیاهان، غذاهایی که از دریا به دست می‌آوریم، کارهایی که می‌توان در
دریا انجام داد، ورزش‌های آبی، خطرهای دریا
نقاشی با موضوع دریا

ما کار می‌کنیم

ما بچه‌ها آهنگریم	چکش زن با هنریم
چه پسریم چه دختریم	کار که داریم خوشحالتیم
ما کوچولوها مسگریم	از مسگرها پر کارتریم
چه پسریم چه دختریم	کار که داریم خوشحالتیم
ما بچه‌ها قایق رانیم	پاروونی خوب می‌دانیم
چه پسریم چه دختریم	کار که داریم خوشحالتیم
ما کوچولوها نجاریم	با اره تیشه کار داریم
چه پسریم چه دختریم	کار که داریم خوشحالتیم
ما کوچولوها نانوائیم	پر کار تر از نانواهائیم
چه پسریم چه دختریم	کار که داریم خوشحالتیم
ما کوچولوها پرکاریم	با هر چیزی ما کار داریم
چه دختریم چه پسریم	کار که داریم خوشحالتیم

یمینی شریف

طرح چیستانی با موضوع ماهی با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری» پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا کسی از خانواده‌شان ماهی‌گیر است یا به عنوان ورزش ماهی‌گیری می‌کند؟ آیا خود آن‌ها ماهی‌گیری کرده‌اند؟ اگر بله، با چه وسایلی؟ پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه در کدام قسمت از ایران، کار بیشتر مردم ماهی‌گیری و غذای‌شان ماهی است؟ کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار گفت‌وگو درباره‌ی سودمندی‌های ماهی به عنوان غذا برای کودکان در صورت امکان گردآوری عکس یا تصویر ماهی‌ها و دیگر موجودات دریایی از سوی آموزگار و نشان دادن آن‌ها به دانش‌آموزان نقاشی با موضوع: جانوران و گیاهان دریایی

۲۶. نخودی و گرگ نرسنه

موضوع جانوران، چاره‌اندیشی برای مشکلات

طرح چیستانی با موضوع گرگ با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری» طرح چیستانی با موضوع گوسفند با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری» پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی پیشه‌ی چوپانی و اینکه آیا آن‌ها در خانواده و اطرافیان خود کسی را می‌شناسند که این پیشه را داشته باشد؟ کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه در این داستانک جای چه موجودی خالی است؟ (سگ نگهبان) گفت‌وگو درباره‌ی اینکه وقتی نمی‌توان مشکلی را با زور حل کرد، باید از فکر و تدبیر کمک گرفت، همان‌طور که نخودی در این درس عمل می‌کند. پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا آن‌ها تا به حال برای حل مشکلات‌شان از فکر و تدبیر خود استفاده کرده‌اند؟ اگر بله، چگونه؟ انجام بازی «گرگ و گله می‌برم» در فضای باز مدرسه یا مرکز آموزش نقاشی با موضوع‌های: گله، گرگ، گوسفند، چوپان

گرگ سیاهی در نیمه‌های شب	رفت آهسته به سوی گوسفندان
گوسفندان در خواب آرامی بودند	در پناه شبان مهربان
ناگهان سگ گله بیدار شد	از وجود گرگه خبردار شد
کرد واق و واق و واق و واق و واق	تا که شبان شد بیدار هراسان
با ضربه‌ی چوب خود زد به گرگه	گرگه از کار خود شد پشیمان

(که نوار آن موجود است و می‌توان در کلاس گذاشت)

گفت‌وگو درباره‌ی لزوم دوستی با جانوران غیر خطرناک و پرهیز از آزار آن‌ها، بسط گفت‌وگو به سودمندی‌های جانوران در محیط‌زیست و معنای «انقراض» برخی جانوران مثل یوز پلنگ یا گورخر ایرانی و علت انقراض آن‌ها

آشیانی برای گنجشک‌ها

زردگون شد سبزه در دامان دشت
مادر، آن گنجشک شاد نغمه خوان
مادنده در سرما، ندارد آشیان
در درون خانه جایش می دهیم
دانه و آبی برایش می نهیم
چون بهار آید، کند پروازها
پر کند این خانه از آوازها
پروین دولت آبادی

باد آمد، باد آمد، باد سرد
باد آمد، خانه‌ها را سرد کرد
بسته شد درها و آتش خنده کرد
نور آتش خانه را تابنده کرد
صبح، روی شیشه، شبنم ریخته
پرده ای از تور یخ آویخته
کوه دور، از برف، اطلس پوش گشت

۲۷. نخودی و جوجه

موضوع: آشنایی با جانوران، دوستی با جانوران
پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی جانوران این داستانک- جوجه و گربه و ویژگی‌های آن‌ها: گونه، شکل، صدا، غذا، دشمنان، و اینکه آیا آن‌ها در خانه‌ی خود از این جانوران نگهداری می‌کنند، اگر بله، چگونه؟
طرح چيستانی با موضوع گربه با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چيستانی - تصویری»
نقاشی با موضوع: جانوران خانگی (پرندگان، گربه‌ها) دوستی و نگهداری از آن‌ها،
آموزش شعر با موضوع: گربه یا جوجه،
آموزش زبانزد با موضوع گربه «در دیزی باز است حیای گربه کجاست؟»
و جوجه «جوجه را آخر پاییز می‌شمارند»

۲۸. نفودی و شاه موش‌ها

آشنایی با شعر

طرح چيستانی با موضوع ماه با استفاده از کتاب

«واژه‌نامه‌ی چيستانی - تصویری»

تکلیف به دانش‌آموزان برای انتخاب و از بر کردن یک شعر و خواندن آن در کلاس،

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا تا به حال شعری گفته‌اند؟ اگر بله، بخوانند.

خواندن چند شعر با موضوع‌های مختلف از شعرهای شاعران

کودک همچون، باغچه‌بان، پروین دولت‌آبادی، محمود

کیانوش، یمینی شریف و... از سوی آموزگار

توضیح ساده درباره‌ی تفاوت شعر و داستان از سوی آموزگار

۲۹. سلام! سلام!

موضوع: آداب رفتاری

گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی آداب رفتار درست با کوچکترها، همسالان،

بزرگترها و لزوم رعایت این آداب در موارد و جاهای مختلف، از جمله

سلام، خداحافظی، سپاسگزاری، شکرگزاری، تبریک و...

تکلیف به دانش‌آموزان برای درست کردن کارت تبریک نوروز،

کارت سپاس یا انواع کارت‌های دیگر با نوشتن واژگانی که یاد

گرفته‌اند، بر آن‌ها، برای خانواده، دوستان و آشنایان

اجرای نمایشی با موضوع آداب رفتاری در کلاس که می‌تواند

برای جذابیت بیشتر، طنزآمیز باشد.

۳۰. نخواستم! نخواستم!

موضوع: بهداشت سپردن کار به کاردان

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی شیر و سودمندی‌های آن و اینکه چگونه به دست می‌آید؟ آیا آن‌ها هر روز شیر می‌نوشند؟ کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی علت‌های چاقی یا لاغری زیاد، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی زیان‌های چاقی یا لاغری زیاد، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چرا حکیم نتوانست نخودی را چاق کند؟ توضیح آموزگار درباره‌ی اینکه هر کس باید از کاری که دارد، به اندازه‌ای کافی آگاهی داشته باشد و بنابراین نباید نادانسته و بدون اطلاع از چند و چون کاری به آن پرداخت

سفارش به دانش‌آموزان برای مراجعه به پزشک و نه کسان دیگر، برای درمان بیماری‌شان، اجرای نمایشی از این درس در کلاس

۳۱. نخودی ژله‌دوست

طرح چیستانی از کتاب «واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری» با موضوع ژله

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا تا به حال ژله خورده‌اند؟ اگر بله، آیا دوست داشته‌اند یا نه؟ گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه ژله جزء خوراکی‌ها و دسرهایست که آدم گرسنه را سیر نمی‌کنند و آن‌ها را پس از غذا یا برای تفنن می‌خورند. در صورت امکان فراهم کردن مواد اولیه برای درست کردن ژله و خوردن آن در کلاس

۳۲. نخودی و نجار و آره

موضوع: آشنایی با پیشه‌ها

طرح چیستانی با موضوع آره از کتاب «واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری»

گفت‌وگو و پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی پیشه‌ی نجاری، موضوع کار (چوب) و وسایل کار (آره) و ابزاری که نجارها می‌سازند، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا در خانواده یا نزدیکان آن‌ها کسی به پیشه‌ی نجاری اشتغال دارد؟ اگر بله، آیا او می‌تواند ترتیب بازدید دانش‌آموزان را از کارگاه نجاری بدهد؟ خواندن کتاب «پینوکیو» که یکی از شخصیت‌های اصلی آن نجار است و روایت ساده‌شده‌ی آن برای دانش‌آموزان نقاشی با موضوع: نجاری، نجار

ما کار می‌کنیم

چکش زن با هنریم	ما بچه‌ها آهن‌گریم
کار که داریم خوشحالت‌تریم	چه پس‌ریم چه دختریم
از مسگرها پرکارتریم	ما کوچولوها مسگریم
کار که داریم خوشحالت‌تریم	چه پس‌ریم چه دختریم
پاروونی خوب می‌دانیم	ما بچه‌ها قایق رانیم
کار که داریم خوشحالت‌تریم	چه پس‌ریم چه دختریم
با اره تیشه کار داریم	ما کوچولوها نجاریم
کار که داریم خوشحالت‌تریم	چه پس‌ریم چه دختریم
پر کار تر از نانواهائیم	ما کوچولوها نانوائیم
کار که داریم خوشحالت‌تریم	چه پس‌ریم چه دختریم
با هر چیزی ما کار داریم	ما کوچولوها پرکاریم
کار که داریم خوشحالت‌تریم	چه دختریم چه پس‌ریم

۳۳. نئودی و بادبادک صورتی

موضوع: بازی، آشنایی با رنگ‌ها، مهربانی
طرح چيستانی با موضوع بادبادک با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چيستانی - تصویری»

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا با بادبادک بازی می‌کنند، آیا بلدند بادبادک بسازند؟ تکلیف به دانش‌آموزان درباره‌ی درست کردن بادبادک به شکل گروهی و تعیین روزی برای بادبادک بازی، پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی انواع رنگ‌ها، نام رنگ چیزهایی که در کلاس می‌بینند، اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی کار ننه کلاغه و ارزشیابی کار او پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چرا بچه‌ها به ننه کلاغه پنیر و صابون پاداش دادند.

اصلاح و کامل کردن پاسخ‌ها از سوی آموزگار

نقاشی با موضوع بادبادک بازی آموزش شعری با موضوع بادبادک

موضوع: دوستی با جانوران حمایت از جانوران

خواندن چیستان‌ی با موضوع گنجشک با استفاده از واژه‌نامه‌ی چیستان‌ی - تصویری پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چرا نباید به آشیانه‌ی پرندگان، جوجه‌ها یا تخم آن‌ها آسیب رساند؟ بسط گفت‌وگو به موضوع حمایت از جانوران و دوستی با آن‌ها پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی پرندگانی که می‌شناسند یا در خانه نگهداری می‌کنند، نام بردن از آن‌ها و توضیح درباره‌ی چگونگی زندگی، غذا، صدا و دشمنان‌شان تکلیف به دانش‌آموزان برای آوردن پرنده‌ای که در خانه دارند (در صورت امکان) به کلاس و گفت‌وگو درباره‌ی آن پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آن‌ها چگونه می‌توانند به پرندگان کمک کنند؟ کار گروهی برای ساختن لانه‌ی پرندگان با استفاده از دور ریزها و آویختن آن به درختان یا جایی مناسب در مدرسه نقاشی با موضوع: پرندگان، مراقبت از آن‌ها

گنجشک و برف

بالای دیوار	گنجشک کوچک
خوشحال و بیکار	می‌خواند آواز
روی زمین را	برف تمیزی
کرده است زیبا	مثل گل یاس
دانه نداری؟	گنجشک کوچک،
لانه نداری؟	آذوقه ای در
خوشحال و سیری	اکنون که بسیار
دانه بگیری	باید سراغ از
این برف زیبا	گنجشک کوچک،
یک ماه اینجا	شاید بماند
برف درخشان	در زیر بالش
کرده است پنهان	هر دانه ای را

محمود کیانوش

۳۵. نفوس در لباس طلائی

موضوع: آموزش مقررات راهنمایی و رانندگی

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی چند قانون راهنمایی و رانندگی و عبور از خیابان، کامل کردن و اصلاح

پاسخ‌ها از سوی آموزگار

درست کردن چند تابلوی راهنمایی و رانندگی به ویژه در زمینه‌ی گذشتن از خیابان از سوی آموزگار و

آموزش آن‌ها به دانش‌آموزان

طرح چيستانی با موضوع پلیس با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چيستانی - تصویری»

دعوت از پلیس راهنمایی و رانندگی (در صورت امکان) به کلاس و توضیح او درباره‌ی لزوم رعایت مقررات

راهنمایی و رانندگی

گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی لزوم استفاده از پل‌های عابر پیاده

گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی لزوم کمک به سالمندان برای گذر از خیابان

گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی لزوم کمک گرفتن از بزرگترهای قابل اعتماد برای گذشتن از گذرهای پرخطر

نقاشی با موضوع گذر از خیابان

۳۶. خدا حافظ نفوس بی‌نظم

موضوع: نظم و انضباط

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی معنای نظم، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار،

گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی لزوم داشتن نظم و انضباط و اهمیت آن برای زندگی بهتر،

پیشنهاد به دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه هر کدام فوراً "پاک‌کن یا وسیله‌ی کوچک دیگری را از

کیف‌های‌شان در آورند. اگر این کار بیش از حد لازم طول کشید، باید به آن‌ها توضیح داد که وقتی هر

چیزی سر جای معینی باشد، پیدا کردن آن خیلی آسان‌تر است.

اجرای نمایشی با موضوع بی‌نظمی

نقاشی با موضوع نظم و بی‌نظمی

۳۷. نَفُودِی وَ عَهْ عَنکبوت

موضوع: دوستی، هدیه

طرح چیستانی با موضوع عنکبوت با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چیستانی - تصویری» پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی ویژگی‌های قلعه یا دژ، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا برای مهمانی به خانه‌ی دوستان خود می‌روند پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا تا به حال برای دوستان‌شان هدیه‌ای به ابتکار و خلاقیت خود درست کرده‌اند؟

تکلیف به دانش‌آموزان برای درست کردن هدیه‌ای برای صمیمی‌ترین دوست خود، تعیین روزی برای تبادل هدیه‌ها در کلاس نقاشی با موضوع مهمانی

شب عید

شد شب عید	سال جدید
جوانه زد	درخت بید
حالا باید	دوید دوید
بالا پرید	پایین پرید
خانه تکاند	جارو کشید
گردگیری کرد	اطاق را چید
شیرینی و	آجیل خرید
رخت پاک و	تمیز پوشید
رفت این را دید	رفت آن را دید
گفت و شنید	تبریک عید

یمینی شریف

اجرای نمایش یا موضوع مهمانی

۳۸. نَفُودِی مِل سوسکِ کثیف

موضوع: پاکیزگی، کار، ثروت

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی علت کارکردن و لزوم کار کردن ارزش کار، کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از سوی آموزگار پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی معنای

ثروت، لزوم و اندازه‌ی آن
 پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی تفاوت‌های ثروتمندان و تهیدستان
 پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا ثروت باعث خوشبختی است یا بدبختی، کامل کردن و اصلاح
 پاسخ‌ها از سوی آموزگار
 گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی پاکیزگی و اهمیت آن برای سلامت، چگونگی پاکیزه نگاه داشتن بدن و
 محیط پیرامون

طرح چيستانی با موضوع ليف از كتاب «واژه‌نامه‌ی چيستانی - تصويری»
 خواندن كتاب «بهداشت و ایمنی دایناسور ها» از سری مهارت‌های زندگی، انتشارات فنی ایران
 نقاشی با موضوع پاکیزگی ثروتمندان تهیدستان

۳۹. نخودی و حوض روغن

موضوع: بهداشت و تغذیه

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی غذاهایی که دوست دارند و ویژگی این غذاها (چرب، شور، شیرین، ترش)

گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی لزوم رعایت اعتدال در خوردن
 چربی، شیرینی، نمک، زیان‌های افراط یا استفاده نکردن به اندازه
 از این مواد

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه چرا نخودی پس از بیرون
 آمدن از حوض زمین خورد؟ کامل کردن و اصلاح پاسخ‌ها از
 سوی آموزگار

توضیح آموزگار درباره‌ی بیماری‌هایی که آدم به سبب افراط در
 خوردن چربی، شیرینی یا نمک به آن‌ها دچار می‌شود
 نقاشی با موضوع غذای خوب غذای بد

۴۰. نخودی و غرغرا الاغ

موضوع: صدای جانوران

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی صدای چند جانور (پرنده، خزنده، چهارپا)

مار: فش فش	سگ: هاپ‌هاپ- واق - واق	جوجه: جیک جیک	گاو: ماع ماع
بز: بع بع	صدای آب: شُر شُر	آتش: گُر گُر	باران: چک چک
راه رفتن: گام گام	قلب: تاپ تاپ	اسب: تالاق تالاق و	

عرعر الاغه

یک و دو، یک و دو   قیمت جان شده جو
نه جوی نه کاهی   هی برو هی برو
چه راهی چه راهی!
چشمم میره سیاهی
یمینی شریف

توجه دادن دانش‌آموزان به تکرار آواها در این بازی

۴۱. نَفُوسِ وَ غَدَايِ لَذِيذِ

موضوع: غذا و آشپزی

پرسش از دانش‌آموزان درباره‌ی اینکه آیا می‌توانند غذایی درست کنند؟ اگر بله، چه غذایی و چگونه و با چه موادی؟
گوشزد کردن موارد ایمنی به دانش‌آموزان هنگام استفاده از وسایل آشپزخانه به ویژه گاز یا چراغ خوراک‌پزی

آموزش روش پخت یک غذای ساده با ذکر مواد لازم و مراحل پخت آن
گفت‌وگو با دانش‌آموزان درباره‌ی غذاهایی که برای بدن سودمندند و غذاهایی که چندان سودی برای سلامتی کودکان ندارند از جمله غذاهای آماده (ساندویچ، پیتزا و...)

طرح چيستانی با موضوع قابلمه، با استفاده از کتاب «واژه‌نامه‌ی چيستانی - تصویری»
نقاشی با موضوع آشپزی

۴۲. نامِی نَفُوسِ

برای آخرین درس «فارسی‌آموز ادبی ۱» دانش‌آموزان باید نامه‌ای برای سپاسگزاری از تلاش‌ها و زحمتهای آموزگار برای آموزش سواد به آن‌ها بنویسند و خود، نامه‌شان را سر کلاس برای او و دیگر دانش‌آموزان بخوانند

نقاشی با موضوع آموزگار   آموزش شعری با موضوع: درس و آموزگار

موسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان
www.chllhistory.org
www.cheesta.com نشر چیستا
تهیه: عاطفه سلیمانی